

شرح قانون

اصلاح قانون بیمه اجباری مسؤلیت مدنی دارندگان

وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث

مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶

احمد فرهانی - رضا خانی گیاشی

معاون باجه‌ی

استاد دکتر سید حسین صفایی

به همراه «قانون بیمه شخص ثالث ۱۳۴۷ و مقررات آن و تمامی ضوابط
و مقررات قانون اصلاحی ۱۳۸۷»

پژوهشکده بیمه
دانشگاه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	فرهانی، احمد، ۱۳۵۰ -
عنوان فرزندادی	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	شرح قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶: به همراه قانون بیمه شخص ثالث ۱۳۴۷ و مقررات آن و تمامی ضوابط و مقررات قانون اصلاحی ۱۳۸۷ / مؤلفین: احمد فرهانی، رضا خانی گیاشی؛ با دیباچه سیدحسین صفایی.
مشخصات نشر	تهران: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده بیمه، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	چهارده، ۳۳۰ص.
شابک	978-600-6731-89-6
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	حقوق بیمه -- ایران
ژانر	شخص ثالث (حقوق) -- ایران
روضوع	بیمه مسئولیت -- ایران
شماره افزوده	خانی گیاشی، رضا، ۱۳۶۰ -
شماره اول	صفایی، سیدحسین، ۱۳۱۲ - مقدمه نویسنده
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ ۴ش ف/ ۹۹۸ KMP
رده بندی دیوید	۳۴۷/۵۵۰۸۶
شماره کتابشناسی	۳۵۰۰۸۶

شرح قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری

زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶

مؤلفین: احمد فرهانی و رضا خانی گیاشی

ناظر: استاد دکتر سیدحسین صفایی

صفحه‌آرا و طراح جلد: علی حسین صفری

ناظر فنی چاپ: عسی حاتم آبادی

چاپ اول: ۱۳۹۳

چاپ: کوثر

تعداد: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰،۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۳۱-۸۹-۶

ناشر: پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی ج.ا.ا)

تهران: سعادت آباد، میدان شهید تهرانی مقدم (کاج)، خیابان سرو غربی، پلاک ۴۳

تلفن: ۲۲۰۸۴۰۸۴ دورنگار: ۲۲۰۶۶۰۶۵ صندوق پستی: ۴۴۹۹ - ۱۹۳۹۵

وب سایت: <http://www.IRC.ac.ir> پست الکترونیکی: info@IRC.ac.ir

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

دیباچه استاد دکتر سید حسین صفایی

مسئولیت مدنی یکی از بخش های مهم و کلیدی حقوق مدنی است که پس از انقلاب صنعتی در قرن نوزدهم و توسعه ماشینیزم اهمیت فوق العاده ای پیدا کرده است. این اهمیت از یک سو به دلیل افزایش تصاعدی حوادث و خسارات ناشی از استفاده و به کارگیری وسایل و تجهیزات ماشینی نو ظهور و از طرفی دیگر به دلیل نارسایی و ناکارایی مبانی نظری و اصول سنتی حاکم بر مسئولیت مدنی و عدم اجابت انتظار مشروع زیان دیدگان این گونه وسایل می باشد. در این میان توسعه روز افزون جایگاه و نقش اتومبیل و زندگی شهری به ویژه در کشورهای در حال توسعه از یک سو و تعداد فراوان و شدت حوادث تصادفی آنها و به تبع، زیان های سنگین مالی و بدنی ناشی از آنها از دیگر سو، موجب شده تا مبحث مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی و بیمه آن به عنوان یکی از دغدغه های ملی کشورها و به معضلی جهانی مطرح باشد، به گونه ای که سازمان ملل متحد با نام گذاری دهه ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۰ به عنوان دهه اقدام، توجه کشورهای عضو را به اقدام عملی در کاهش حوادث رانندگی و تبیین قواعد آن ترغیب نموده است. از این رو سال هاست که قانون گذاران بسیاری از کشورهای، با توجه ویژه به مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی و بیمه آن و مد نظر قرارداد ها و معاهدات بین المللی، در جهت توسعه حمایت از زیان دیدگان حوادث رانندگی و تسریع و تسهیل جبران زیان قربانیان به گونه حوادث و در عین حال حفظ جنبه پیشگیرانه و بازدارنده بودن قواعد، به وضع و تصویب قوانینی خاص در این زمینه اقدام نموده اند. در کشور ما علی رغم وجود سابقه تقنینی و مقرراتی چون قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی و سابقه تقنینی خاص در قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۴۷/۹/۲۶ و در ادامه تصویب قانون اصلاح قانون بیمه مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث در ۱۳۸۷ و برداشته شدن گام هایی مهم و

اساسی، در حوزه مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی و بیمه آن، برای رسیدن به اهدافی مانند توسعه حمایت از زیان دیدگان حوادث رانندگی، توسعه حمایت از صنعت بیمه، قضاوتدایی و تسهیل فرآیند جبران خسارات زیان دیدگان و نهایتاً طراحی سازوکارهای تعاملی لازم میان مجریان و مخاطبان اجرای قانون، وجود برخی نقاط ابهام، اجمال و یا سکوت در قانون جدید، برخی ناهماهنگی‌ها، تنوع و تکرار و یا تعارض دیدگاه‌ها را نسبت به متن قانون باعث شده است. صرف نظر از آنکه متأسفانه قوانین کشور در حوزه مسئولیت مدنی به معنای عام و خاص، پراکنده، ناقص و بعضاً ناهماهنگ است، شش از مشکلات موجود به عدم آشنایی نسبی برخی از مجریان قانون نسبت به مبانی علمی و اصولی، عدم برقرارت قانونی مربوط و بخشی دیگر نیز به ناآشنایی برخی مراکز علمی با فصل‌های این قانون و مسایل و موضوعاتی که در حین اجرای قانون حادث می‌شود، مربوط می‌شود. این بخشی از راه حل، از طریق نزدیک نمودن دیدگاه‌های این دو طیف به کمک تهیه و نگارش کتابهایی مستند و مستدل و مجموعه‌هایی منسجم شامل شرح ماده به ماده قانون اصلاح بیمه اجباری با توجه به نظریه‌های علمی و رویه‌های قضائی و عملی قابل تأمین است. نیاز چنین آثاری به ویژه در سنوات اخیر، و به خصوص در نهادها و دستگاه‌های مجری قانون مانند پلیس و خلاء وجودی آن بیش از پیش احساس می‌شود.

کتاب حاضر به عنوان یک گام نخستین و در قالبی نوین و با تألیفات متداول در حوزه مسئولیت مدنی و بیمه، به شرح ماده به ماده قانون اصلاح بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶ با روشی علمی و استدلالی پرداخته است. مولف فاضل کتاب، آقای احمد فرهانی، که از حقوق‌دانان ارزشمند کشور و متخصص و نیز دارای تجربه عملی در زمینه موضوع مورد بحث است، با همکاری حقوق دان محترم آقای رضا خانی گیاشی، تلاش کرده، حتی الامکان سوابق تقنینی و ضوابط و مقررات مرتبط با هر موضوع مانند

آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخش‌نامه‌ها و نظریات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه و بعضاً برخی آراء قضایی را در ذیل هر ماده حسب نیاز و تناسب بیاورد. کتاب دارای ارزش نظری و عملی است و به صورت مجموعه ای علمی - کاربردی، می تواند مورد استفاده مخاطبان و مجریان قانون جدید بیمه شخص ثالث، مانند قوه قضاییه، شرکت های بیمه، نیروی انتظامی، وکلای دادگستری و دیگر حقوق دانان علاقه مند به موضوع و حتی کارشناسان رسمی در رشته بیمه و تصادفات قرار گیرد.

ما با توجه به این کتاب سودمند را به همه حقوقدانان و کارشناسان بیمه و بویژه دست اندرکاران سازمان مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی و بیمه شخص ثالث توصیه می کنیم و توفیق الهی را بر مؤلفین محترم را در خدمت به فرهنگ حقوقی و بیمه ای کشور از خداوند بزرگ خواستاریم.

دکتر سید حسین صفایی

مقدمه مؤلفین

با عنایت به نقش اساسی اتومبیل در زندگی کنونی از یک طرف و تعداد فراوان و شدت حوادث رانندگی و به تبع زیان های مالی و بدنی ناشی از آنها، همچنان مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی یکی از مهمترین مباحث مسئولیت مدنی و دعاوی ناشی از آن را تشکیل می دهد^(۱). لذا قانون گذاران بسیاری از کشورها، در خصوص تعیین و تبیین مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی با مد نظر قراردادن اهدافی چون توسعه حمایت از زیان دیدگان حوادث رانندگی و تسریع و تسهیل جبران زیان قربانیان این گونه حوادث و در عین حال حفظ منافع عمومی و بازدارنده بودن قواعد مربوطه به وضع و تصویب قوانینی خاص اقدام نموده اند. مقصدی که علی القاعده می بایست با اهداف و کارکرد های خاص مسئولیت مدنی در ارتباط باشد، در ارتباط با عامل زیان و در ارتباط با اجتماع هماهنگ و متناسب با جبران خسارت زیان دیده یگانه هدف مسئولیت مدنی و بیمه آن نیست و در قواعد مسئولیت مدنی و اهداف عالی دیگری چون بازدارندگی خاص و عام و تضمین حقوق شهروندان در برخورداری از ایمنی و امنیت عبور و مرور و توجه به سرمایه های اقتصادی و اجتماعی ملی نیز مد نظر می باشد.^(۲) در کشور ما برای نخستین بار "لایحه قانونی بیمه خسارت شخص ثالث ناشی از تصادفات نقلیه موتوری" مصوب ۱۳۳۱/۸/۸ و لایحه متمم آن مصوب ۱۳۳۱/۱۱/۸ مالک وسیله نقلیه را که از بیمه مسئولیت ناشی از آن خودداری می کرد، شخصاً مسؤول جبران خسارت ناشی از وسیله نقلیه دانست. در ادامه به موجب قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه

۱. کاتوزیان (دکتر ناصر)، جنیدی (دکتر لیا)، غمامی (دکتر مجید)، مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۰، ص ۱۵

۲. بادینی (دکتر حسن)، هدف مسئولیت مدنی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۱۳۸۳، ۶۶، ص ۷۲ و ۷۳.

موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۴۷/۱۰/۲۳، علاوه بر رانندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی که مطابق قواعد عمومی مسئولیت، و از باب اتلاف (بالمباشره یا بالتسبب) مسبب حادثه بوده و به تبع آن دارای مسئولیت مدنی در برابر زیان دیده بودند، برای دارندگان این گونه وسایل نیز مسئولیت نوعی و بدون تقصیر در برابر زیان دیدگان حوادث رانندگی ایجاد شد. از طرفی دیگر گذشت بیش از ۴۰ سال از تصویب قانون بیمه اجباری و عدم تناسب تدریجی آن با تحولات و تغییرات مقتضیات زمانی و مکانی و نیازهای حقوقی و اجتماعی و اقتصادی جامعه^(۱) موجب شد تا قانون گذار با تصویب قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث در سال ۱۳۸۷، گام های مهم و اساسی را در حوزه بیمه مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی، به منظور توسعه حمایت از زیان دیدگان سوانح رانندگی و هم چنین توسعه حمایت از سوانح رانندگی و تسهیل فرآیند جبران خسارات و نهایتاً طراحی سازوکارهای تعاملی لازم میان اجرائ و مخاطبان اجرای قانون با در نظر گرفتن برخی تضمینات قانونی مناسب اتخاذ نماید و با این تغییر تحولات و نوآوری های فراوانی را در این حوزه رقم زند. گام های اصلاحی ایستامندی مانند رفع ابهام از مفهوم دارنده، توسعه پوشش های بیمه ای از جمله شمول آن بر تعداد وسیله های معالجه، حذف مرور زمان از دعاوی مربوطه، الزام به دعوت از بیمه گر و یا صندوق تأمین خسارت های بدنی در جلسات رسیدگی به حوادث رانندگی، پذیرش بیمه نامه شخص ثالث بعنوان وثیقه، لزوم پرداخت فوری حداقل پنجاه درصد دیه تقریبی به زیان دیدگان حوادث رانندگی، پیش بینی

۱. به طوری که مطابق آمارهای موجود تنها در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۳۹۶۸۹۳ فقره حادثه رانندگی در کشور رخ داده و بالغ بر ۲۶۸۱۴/۵ میلیارد ریال خسارت توسط شرکت های بیمه پرداخت شده است. "رک: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سالنامه آماری ۱۳۹۱ صنعت بیمه، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران،

کمیسیون حل اختلاف تخصصی را می‌توان از جمله نوآوری‌ها و نقاط قوت قانون اصلاح دانست. اما در عین حال وجود برخی نقاط مبهم و یا اجمال و یا سکوت در قانون جدید از جمله ابهام در نوع مسئولیت دارنده، تعهد بیمه‌گر در خصوص مبالغ مازاد بر دیه، امکان یا عدم امکان بازیاخت مبالغ پرداختی به زیاندیدگان از متصرفین غیر قانونی، امکان تسری تعهدات صندوق تامین خسارت‌های بدنی به حوادث رانندگی در خارج از مرزها، مرجع رسمی برای اصدار سند مربوط به مطالبات صندوق مذکور، ضمانت اجرای عدم دعوت از بیمه‌گر صندوق در جلسات رسیدگی به دعاوی مربوط به حوادث رانندگی و... نمونه‌هایی از نارسایی‌های قانون اصلاح قانون بیمه اجباری می‌باشد که در عمل موجبات ناهماهنگی و تنوع بیشتر در گام‌های مجریان قانون را فراهم آورده است. از طرف دیگر نیاز مجریان و مخاطبین این قانون به کتابی مدون و مجموعه‌ای منسجم در خصوص شرح ماده به ماده قانون بیمه اجباری از جمله نیاز به آشنایی آنان ضمن اطلاع از مبانی و منابع علمی موجود و مرتبط با موضوع و لحاظ به کاربرد کاربردی مباحث مبتلا به، با سهولت بیشتری به پاسخ سئوالات پیش روی مردم پیدا نمایند و کمتر درگیر موضوعات و قیل و قال‌های نظری صرف شوند. لذا در حد بضاعت و توان و با عنایت به نیاز و ضرورت پیش گفته و با مد نظر قرار دادن سوابق تقنینی قانون بیمه اجباری در کشور و لحاظ و انعکاس تمامی ضوابط و مقررات مرتبط تحصیلی اعم از آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخش‌نامه‌ها و نظریات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه و... در ذیل بر ماده، برای نخستین بار در کشور در کتاب حاضر به شرح ماده به ماده قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶ پرداخته شده است تا آن شاء الله، در قالبی متفاوت و بصورت مجموعه‌ای علمی - کاربردی، مورد استفاده مخاطبان خاص قانون و نهادهای مجری مانند قوه قضاییه، صنعت بیمه، نیروی انتظامی و حقوق دانان و وکلاء و کارشناسان رسمی و مخاطبان عام قانون قرار گیرد. هر چند که بر نارسایی‌ها و سهو قلم‌های مقدر آن پیشاپیش معترف می‌باشیم و در

عین حال امید آن داریم این موارد با تذکرات مشفقانه ارباب علم و عمل مورد اصلاح قرار گیرد.

در پایان وظیفه خود می‌دانیم مراتب سپاس و امتنان خود را به محضر تمامی اساتید و معلمینی که تاکنون خوشه‌چین خرمن دانش و معرفت ایشان بوده و از فیض وجودی و یا از آثار علمی آنان بهره برده‌ایم اعلام نماییم. به ویژه تقدیر و سپاس خود را از استاد گرانمایه، استاد علم و اخلاق، جناب آقای دکتر سید حسین صفایی که کربمانه زحمت نظارت بر اثر حاضر را تقبل فرموده و با دیباچه خویش آن را مزین نموده‌اند تقدیم می‌داریم. امیدواریم این نوشته به مثابه برگ سبزی تحفه درویش تلقی و گامی هر چند کوچک در راستای تحقق اهداف مهم مسئولیت مدنی و بیمه آن محسوب شود.

ان شاء الله...

فهرست عنوان‌های اصلی

فصل اول: کلیات	۱
- مبحث اول: مفهوم مسؤولیت و انواع آن	۳
- مبحث دوم: مبانی مسؤولیت مدنی	۶
- مبحث سوم: بیمه مسؤولیت مدنی	۱۲
- مبحث چهارم: مفهوم بیمه اجباری	۱۵
فصل دوم: مواد عمومی (ماده ۱ تا ۳)	۱۷
- مبحث اول: تعاریف و اصطلاحات (ماده ۱)	۱۹
- مبحث دوم: تکلیف شرکت‌ها و بیمه به صدور بیمه‌نامه (ماده ۲)	۸۰
- مبحث سوم: انتقال تعهدات بیمه‌گر به منتقل‌الیه (ماده ۳)	۸۶
فصل سوم: دامنه مسؤولیت و حقوق بیمه‌گر (ماده ۴ تا ۹)	۸۹
- مبحث اول: قلمرو تعهدات قانونی و قراردادی (ماده ۴)	۹۱
- مبحث دوم: قلمرو حقوق رجوع بیمه‌گر (مواد ۵ تا ۶)	۱۰۶
بند اول- باز یافت حداقلی (ماده ۵)	۱۰۶
بند دوم- باز یافت حداکثری (ماده ۶)	۱۱۱
- مبحث سوم: موارد خارج از شمول بیمه (ماده ۷)	۱۱۹
- مبحث چهارم: نظام نرخ گذاری تعرفه حق بیمه (ماده ۸)	۱۳۸
- مبحث پنجم: قلمرو سرزمینی قانون (ماده ۹)	۱۴۱
فصل چهارم: صندوق تأمین خسارت‌های بدنی (ماده ۱۰ تا ۱۳)	۱۴۵
- مبحث اول: ماهیت و تعهدات قانونی صندوق (ماده ۱۰)	۱۴۷
- مبحث دوم: منابع مالی و حمایت‌های قانونی از صندوق (ماده ۱۱ و ۱۲)	۱۷۲
- مبحث سوم: چگونگی اداره صندوق (ماده ۱۳)	۱۸۰

فصل پنجم: رسیدگی و پرداخت خسارت (ماده ۱۴ تا ۱۷) ۱۸۱

- مبحث اول: حق مراجعه مستقیم زیان دیده به بیمه گرو صندوق تأمین خسارت های بدنی (ماده ۱۴) ۱۸۳

- مبحث دوم: مهلت پرداخت خسارت (ماده ۱۵) ۱۸۶

- مبحث سوم: پرداخت نیمی از دیه تقریبی (ماده ۱۶) ۱۹۰

- مبحث چهارم: روش حل اختلاف در تسویه خسارت های مالی (ماده ۱۷) ۱۹۶

- مبحث پنجم: تسویه خسارت های مالی (ماده ۱۸) ۱۹۹

فصل ششم: تکالیف و تعهدات قانونی نهادهای مجری قانون (ماده ۱۹ تا ۲۸) ۲۰۱

- مبحث اول: تکلیف پلیس به جلوگیری از تردد وسایل نقلیه فاقد پوشش بیمه ای (ماده ۱۹) ۲۰۳

- مبحث دوم: الزام برخورداری وسایل نقلیه ورودی به کشور از پوشش بیمه ای (ماده ۲۰) ۲۱۳

- مبحث سوم: قبول بیمه نامه به عنوان وثیقه از سوی مراجع قضایی (ماده ۲۱) ۲۲۴

- مبحث چهارم: ضمانت دعوی از بیمه گر یا صندوق در دعاوی حوادث رانندگی (ماده ۲۲) ۲۲۷

- مبحث پنجم: الزام پلیس به تسلیم باسنت بیمه (ماده ۲۴) ۲۳۲

- مبحث ششم: الزام شرکت های بیمه به ارسال اطلاعات بیمه نامه ها و خسارات پرداختی به نهاد

ناظر (ماده ۲۵) ۲۳۲

- مبحث هفتم: بستر سازی تبادل بانک های اطلاعاتی (ماده ۲۶) ۲۳۲

- مبحث هشتم: سرمایه گذاری صنعت بیمه در کاهش حوادث رانندگی (ماده ۲۷) ۲۳۳

- مبحث نهم: نهاد ناظر بر حسن اجرای قانون (ماده ۲۸) ۲۳۵

- مبحث دهم: مهلت تهیه آیین نامه های قانون (ماده ۲۹) ۲۳۹

- مبحث یازدهم: قلمرو زمانی قانون (ماده ۳۰) ۲۴۰

ضمایم ۲۴۹

فهرست تفصیلی مطالب ۳۱۷

منابع و مآخذ ۳۲۷